

**Høgskulen
på Vestlandet**

BACHELOROPPGAVE

Hvordan kan tilknytningskvaliteten bli påvirket av å leve med vold i nære relasjoner, og hvilke konsekvenser kan det få for barnets utvikling?

How can the attachment quality be affected by living with violence in close relations, and what consequences can it have for children's development?

Bachelor i barnevern

BSV5-300

**Avdeling for samfunnsfag/Institutt for barnevern, sosialt arbeid,
vernepleie/Barnevern**

25.05.17

8761 ord

KANDIDATNUMMER 191

Tove Jønsson Kristiansen

Jeg bekrefter at arbeidet er selvstendig utarbeidet, og at referanser/kildehenvisninger til alle kilder som er brukt i arbeidet er oppgitt, jfr. Forskrift om studium og eksamen ved Høgskulen på Vestlandet, § 10.

Innhold

Abstract	1
1.0 Innledning	2
1.1 Avgrensing.....	2
1.2 Begrepsavklaring	3
1.3 Kunnskapsstatus	3
1.4 Oppgavens oppbygging	4
2.0 Metode: Litteraturstudie	4
2.1 Litteratursøk	5
2.2 Kildekritikk.....	6
3.0 Presentasjon av teori	7
3.1 Vold i nære relasjoner.....	7
3.2 Tilknytningsteoretisk perspektiv	8
3.3 Utviklingspsykologisk perspektiv	9
4.0 Forskningsrapporter	11
4.1 Forløp og konsekvenser av desorganisert tilknytning i et langsiktig perspektiv	11
4.2 Omfang og konsekvenser av vold og seksuelle overgrep i nære relasjoner	12
4.3 Utviklingstrekk over tid og konsekvenser av vold og seksuelle overgrep....	12
5.0 Drøfting	13
5.1 Risikofaktorer i familien	14
5.2 Hvordan kan tilknytningskvaliteten bli påvirket av å leve med vold i nære relasjoner?.....	15
5.2.1 Konsekvenser av desorganisert tilknytning.....	18
5.3 Hvilke konsekvenser kan vold i nære relasjoner få for barnets utvikling? ..	19
5.3.1 Den psykiske helsen: Psykologiske reaksjoner som følge av vold.....	22
6.0 Oppsummering	23
7.0 Referanseliste	25

Abstract

The purpose of this literature study is to show how many children in Norway who experience violence in close relationships. In addition, to see if the violence can have influence and any consequences for the attachment quality between children and parents. In addition, to find out what consequences violence may have on children's development. To examine this problem there will be used different types of study's and methods. There are two studies on extent and consequences of children living with violence from caregivers. The third study will look at how different factors can have an influence on attachment disorganization. The studies will be discussed through developmental psychological perspective and attachment theory. The results implicate that being exposes to violence in early childhood is significant associated with mental health problems in adolescence and adulthood. And the mental health problems related to feelings such as shame and guilt. Attachment disorganization is connected to the environment factors, such as the quality of mother and child relationships, neglect and maltreatment. There is a powerful relationship between children with attachment disorganization and behaviour problems in school, dissociation and psychopathology.

1.0 Innledning

I følge Heltne & Steinsvåg (2012, s. 26) er det nærmere 20 000 norske barn på landsbasis som blir utsatt for alvorlig vold. Vold i nære relasjoner er i følge Regjeringen (2013) et samfunnsproblem, og det anslås at mellom 75 000 og 150 000 mennesker i Norge årlig utsettes for en form for vold i nære relasjoner. Vold er et angrep på de helt grunnleggende menneskerettighetene og strider mot norsk lov. Det kan føre med seg både helsemessige- og sosiale konsekvenser, samt samfunnsøkonomiske kostnader (Meld. St. 15 (2012-1013), 2013, s. 11). Myhre, Thoresen & Hjemdal (2015, s. 25) skriver at å bli utsatt for vold og seksuelle overgrep som barn, kan medføre varige og vesentlige skader på helse og livskvalitet. Skal man klare å bekjempe vold og overgrep kreves det kunnskap om konsekvensene av å være utsatt for slike hendelser, hvem som blir rammet og hvor utbredt volden er i samfunnet. Når vold blir synliggjort kan det også bidra til at man inspireres til å iverksette tiltak som er nødvendige (Myhre et.al., 2015, s. 25).

Dette er et tema som er svært dagsaktuelt og omtales mye i media. Operasjon «Dark Room» som omhandler seksuelle overgrep mot barn (Otterlei, Engen, Akerbæk & Løset, 2016, 22.11), har bidratt til å øke min bevissthet også på voldsutsatte barn. Kunnskap om omfang, konsekvenser og hvordan barnet blir påvirket av vold i nære relasjoner er også viktig for meg som fremtidig barnevernspedagog. Formålet med denne oppgaven er å undersøke omfanget av vold i nære relasjoner og de ulike risikofaktorene. Jeg ønsker å belyse hvordan barnets tilknytningskvalitet kan bli svekket dersom man lever med vedvarende grov vold, og hvilke konsekvenser det eventuelt kan medføre. Videre ønsker jeg å belyse hvilke konsekvenser vold i nære relasjoner kan få for et barns utvikling. Dermed har jeg valgt å formulere problemstillingen min slik:

«Hvordan kan tilknytningskvaliteten bli påvirket av å leve med vold i nære relasjoner, og hvilke konsekvenser kan det få for barnets utvikling?»

1.1 Avgrensning

Ettersom jeg skriver en bacheloroppgave vil det sette sine begrensninger for utforskning av temaet jeg har valgt. Det er mange likeså viktige problemstillinger som min og jeg kunne valgt å fokusere på temaer ut i fra; hvordan hjelpeapparatet kan møte disse barna, avdekkende samtaleteknikker, hvordan man kan forebygge vold eller hvordan miljøterapeuter kan utøve

traumebevisst omsorg. Det finnes også mange ulike perspektiv jeg kunne hatt fokus på ved vold i nære relasjoner, som blant annet barneperspektivet, miljøterapeutisk perspektiv, nevrobiologisk perspektiv, traumepsykologi og sosial læringsteori. Jeg har valgt å ha en todelt problemstilling. Jeg kommer til å ta for meg hvordan tilknytningskvaliteten kan bli påvirket av å leve med vold i nære relasjoner, sett fra et tilknytningsteoretisk perspektiv. Innenfor tilknytningsteoretisk perspektiv har man både A) Unngående, B) Trygg, C) Ambivalent og D) Desorganisert tilknytning. Jeg har valgt å ha fokus på desorganisert tilknytning. Videre ønsker jeg å se på konsekvensene av vold, sett fra et utviklingspsykologisk perspektiv.

Braarud & Raundalen (2012, s. 49) sier at volden alene som faktor ikke er nok til å belyse skadevirkningens omfang, men at man må ta i betraktning andre negative situasjonsfaktorer som kan eller har vært til stede. Mange av de samme risikofaktorene belyses også i forskningsrapportene som jeg anvender i oppgaven. Derfor mener jeg at risikofaktorer som finnes hos barn som er utsatt for vold, er vesentlig å ta med. Videre tar jeg utgangspunkt i at barnet er den voldsutsatte, fra tidlig alder. For å konkretisere vold i nære relasjoner, har jeg valgt å ha fokus på barn som blir utsatt for fysisk og psykisk vold av sine omsorgsgivere.

1.2 Begrepsavklaring

Jeg har valgt å ta utgangspunkt i barn som opplever vold i nære relasjoner, hvor barnet lever med to foreldre som omsorgsgivere. Heltne & Steinsvåg (2012, s. 18) beskriver at voldsutøveren er det mennesket som utøver volden, mens voldsutsatte er det mennesket som blir utsatt for vold. I min oppgave kan også barnet være voldsutsatt. Jeg har valgt å benytte disse begrepene, da jeg ikke vektlegger hvilken forelder som utøver volden. Både FNs konvensjon om barns rettigheter (FN, 1990), det norske lovverket og verdens helseorganisasjon (WHO) definerer barn som mennesker under 18 år (Myhre et. al., 2015, s. 29). Når jeg i oppgaven refererer til barn og unge, vil det innebære barn i alderen 0-18 år. I teoridelen vil det bli gitt en bredere presentasjon av ulike og aktuelle begrep knyttet til vold.

1.3 Kunnskapsstatus

En god del av litteraturen jeg anvender, refererer til Fellitti, Anda, Nordenberg, Wiliamson, Spitz, Edward, Koss & Marks (1998) sin studie «The adverse childhood experiences» (ACE –

studie). Blindheim (2012, s. 171) sier blant annet at ACE- studien er den mest omfattende studien som er gjort for å se på sammenhengen mellom det å ha opplevd traumatiske hendelser og psykisk helse. Det kommer frem at mennesker som har opplevd fire former for traumatiske hendelser i livet, har økt risiko for å utvikle depresjon, rusmisbruk, fysiske sykdommer, tidlig død og økt risiko for selvmordsforsøk. I følge Blindheim (2012, s. 171) hadde Martin Teicher (2006) en studie med navnet «Relative Effects of Various Forms of Childhood Maltreatment». Den belyser at dersom man har blitt utsatt for emosjonell trakassering, vil det få like store konsekvenser som om man hadde blitt utsatt for seksuelle overgrep eller fysisk mishandling. Det var også en klar sammenheng mellom å være utsatt for fysisk mishandling, emosjonell trakassering, omsorgssvikt og seksuelt misbruk og risiko for å utvikle dissosiasjon, depresjon, angst og sinne/fiendtlighet (Blindheim, 2012, s. 171).

Videre sier Blindheim (2012, s. 172) at Rucklidge, Brown, Crawford & Kaplan (2006) gjorde studien «Retrospective reports of childhood trauma in adults with ADHD» som fokuserte på sammenligningen av voksne mennesker med og uten ADHD- diagnose. I studien kom det frem at 56,4% av kvinnene med ADHD-diagnose og 17,6% uten ADHD-diagnose hadde opplevd moderat eller alvorlig omsorgssvikt. Blant mennene var det 56,3% med ADHD-diagnose og 20% uten diagnosen ADHD som hadde opplevd moderat eller alvorlig omsorgssvikt.

1.4 Oppgavens oppbygging

I kapittel 2 kommer jeg til å presentere hva metode er, litteraturvalg og kildekritikk. Deretter vil jeg i kapittel 3 ta for meg definisjoner på vold og teori på tilknytningsteoretisk- og utviklingspsykologisk perspektiv. Før drøftingen presenteres, vil jeg ta for meg kapittel 4, som inneholder forskningen jeg har valgt å anvende. Jeg vil i kapittel 5 belyse problemstillingen min i lys av teorien og forskningen jeg har funnet. Avslutningsvis vil det bli presentert en oppsummering av oppgaven.

2.0 Metode: Litteraturstudie

Ifølge Dalland (2015, s. 112) er metode en fremgangsmåte og et verktøy som brukes for å skaffe seg informasjon og data man trenger for å gjennomføre en undersøkelse. Det er viktig å

reflektere over hvilken metode som kan belyse problemstillingen min på en faglig og interessant måte. I denne oppgaven hadde vi valget mellom empirisk- og litteraturstudie. En empirisk studie innebærer kunnskap som bygger på egne erfaringer (Dalland, 2015, s. 115). Jeg har valgt en litteraturstudie som metode for bacheloroppgaven min. Dalland (2015, s. 223) skriver at en litteraturoppgave bygger på skriftlige kilder fra andre sin teori og forskning. Det finnes mye forskning og teori på dette feltet fra før, noe som var med på å avgjøre valget mitt. En annen viktig grunn til valget om litteraturstudie, var de etiske dilemmaene som dukket opp dersom jeg skulle gjennomført en empirisk undersøkelse. Dersom jeg skulle skaffet informanter på studier om grov vold, måtte jeg i følge Backe-Hansen (2009) hatt foreldrenes samtykke. Dette kunne skapt utfordringer i en empirisk undersøkelse om barn som opplever vold av foreldrene. Samtidig er det tidsbegrensninger, skolen sine begrensninger og mine bakgrunnskunnskaper som gjør at empirisk studie ville blitt for omfattende.

2.1 Litteratursøk

For å få en innføring og oversikt søkte jeg i *Brage* for å se på gamle bacheloroppgaver som hadde tilsvarende tema som meg. Jeg brukte biblioteket sin søkemotor *Oria*, *Google Scholar* og www.Idunn.no for å lete etter relevant litteratur og forskning. Jeg begrenset søket ved å kun søke etter fagfelleverderte tidsskrifter. Dalland & Trygstad (2015, s. 78) sier at fagfellevurdering er når artiklene går igjennom en mye større kvalitetssikring med høyere krav til innholdet. Søkeord som ble brukt, var blant annet; *konsekvenser av å leve med vold i hjemmet/ nære relasjoner, vold og tilknytningskvalitet, konsekvenser av desorganisert tilknytning, tilknytningsteorien, utviklingspsykologi, Erik Erikson, barns utvikling, skjevutvikling hos barn og barns utvikling under traumatiske hendelser*. Engelske søkeord jeg brukte var blant annet; *consequences child abuse and neglect, effects of abuse and neglect on child development, childhood trauma, traumatic childhood experiences, attachment disorder, attachment disorganization og attachment theory*.

Jeg har valgt å bygge min litteraturstudie på Carlson (1998) sin studie, dette for å avgrense problemstillingen min og se på sammenhengen mellom miljøfaktorer og desorganiserte tilknytning, samt konsekvensene av desorganisert tilknytning. De to andre studiene jeg har valgt er Mossige & Stefansen (2016) og Myhre, Thoresen & Hjemdal (2015) sine forskningsrapporter. De tar utgangspunkt i omfanget og konsekvensene av vold. Disse tre

studiene er utgangspunktet for drøftingsavsnittet, og vil være primærkildene mine. Personlig synes jeg boken «Psykologi og psykiske lidelser» av Håkonsen (2014) gir en god og oversiktlig beskrivelse av utviklingspsykologien. Dette har vært pensum på studiet og er en relativt ny bok. Jeg kommer til å supplere med Blindheim (2012), Kvello (2012), og Nordanger & Braarud (2011) sine tidsskrifter. Jeg syns også Heltne & Steinsvåg (Red) (2012) sin bok «Barn som lever med vold i familien: Grunnlag for beskyttelse og hjelp», er relevant for min oppgave når det gjelder tilknytningsteorien. Denne tar for seg hvordan barnets tilknytning til omsorgspersoner kan bli påvirket både av den som er voldsutøver og voldsutsatt. Jeg kommer til å supplere med boken «Håndbok i spe- og småbarns psykiske helse» skrevet av Moe, Slinning, & Hansen (2010), for å belyse teori på temaet.

2.2 Kildekritikk

Formålet med kildekritikk er i følge Dalland & Trygstad (2015, s. 72) å vise at man kan forholde seg kritisk til stoffet man bruker i oppgaven. Hensikten med kildekritikk er at leseren skal få ta del i refleksjonene som jeg har gjort meg i forhold til litteraturens gyldighet og relevanse, når det gjelder å belyse problemstillingen min. Svakheter som kan sees i de to forskningsrapporter jeg har valgt å anvende som tar for seg omfang og konsekvenser av vold, er at begge er basert på ungdommer som går på videregående skole. Det er i følge barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Budfir, 2017, 24.02) ungdom som dropper ut av videregående skole grunnet ensomhet, mobbing og psykiske helseproblem. Disse problemene har ofte oppstått før de begynner på videregående skole. Man må alltid ta i betraktning at det vil foreligge mørketall i alle slike studier. I følge Statisk Sentralbyrå (2016) har 75% fullført videregående i løpet av en femårsperiode fra 2010 til 2015. Derfor mener jeg studiene mine er relevante og samtidig er de nye, noe som gjør de dagsaktuelle.

Carlson (1998) sin studie er gjennomført i 1975 med et forløp på 19 år. Svakheter ved denne studien er at undersøkelsen startet for over 40 år siden. I tillegg ble den publisert i 1998 som er 19 år siden, noe som også kan være en svakhet ved studien, og kan fremstå som ikke valid. Med dette tatt i betraktning mener jeg den er relevant og dagsaktuell for å kunne besvare min problemstilling, nettopp fordi det er gjort over en periode på 19 år. Studien belyser tilsvarende ettervirkninger som kommer frem i studien til Mossige & Stefansen (2016) og Myhre et. al. (2015) og blant annet Blindheim (2012) bruker resultatene i tidsskriftet «Ettervirkninger av

traumatiserende hendelser i barndom og oppvekst». Noe av litteraturen jeg bruker for å beskrive teori og i drøftingskapittelet er sekundærlitteratur. Dette kan også være en svakhet for oppgaven min. Dalland & Trygstad (2015, s. 73) beskriver sekundærlitteratur som tekst som er presentert og bearbeidet av en annen enn den opprinnelige forfatteren. Konsekvensene kan da være at teksten får et annet perspektiv enn den i utgangspunktet hadde, og innholdet kan bli subjektivt påvirket. Derfor har jeg valgt tre forskningsrapporter som primærkilde og supplerer med sekundærlitteratur.

3.0 Presentasjon av teori

I dette kapittelet vil jeg presentere de to teoretiske perspektivene jeg skal benytte meg av. I

3.1 vil jeg belyse definisjonen av ulike voldstyper. I 3.2 vil jeg ta for meg

tilknytningsteoretisk perspektiv. Videre vil jeg i 3.3 fremstille teori på utviklingspsykologisk perspektiv.

3.1 Vold i nære relasjoner

Verdens helseorganisasjon definerer ordet vold som: «*The intentional use of physical force or power, threatened or actual, against oneself, another person, or against a group or community, that either results in or has a high likelihood of resulting in injury, death, psychological harm, maldevelopment or deprivation*» (WHO, 2002, s. 4). Denne definisjonen innebærer bevisste voldshandlinger som enten er truende eller realistiske, bruk av fysisk tvang, makt mot et individ, en gruppe eller et samfunn, som kan resultere i eller har høy sannsynlighet for negative konsekvenser i form av fysiske og psykiske skader, skjevutvikling og deprivasjon. Videre kommer det frem i WHO sin forståelse at vold også kan være fravær av handling.

Mild vold er handlinger som dytting, klyping, lugging eller slag med flat hånd. Den grove volden kan forstås som handlinger som å få juling, bank eller slag med gjenstand eller knyttneve (Stefansen & Løvgren, 2016, s. 35). Heltne & Steinsvåg (2012, s. 19) beskriver latent vold som å leve med en konstant frykt for nye voldshendelser. Denne frykten styrer hverdagen til de voldsutsatte, og alt handler om strategier for å unngå å fremprovosere nye voldsepisoder. Undersøkelsen til Myhre et.al, (2015, s. 100) har tatt utgangspunkt i

psykologisk vold som ignorering, bli gjort narr av og det å bli ydmyket av sine foreldre. Løvgren & Stefansen (2016, s. 74) sier at er en sterk sammenheng mellom å være vitne til vold og selv bli utsatt for fysisk vold fra sine foreldre.

3.2 Tilknytningsteoretisk perspektiv

Aamlid (1993, s. 3-4) sier at tilknytningsteorien er en teori om hvordan personlighet blir dannet, altså personlighetsutvikling, og at tilknytning er det følelsesmessige båndet som oppstår mellom to personer. I følge Holt & Hafstad (2016, s. 281) blir tilknytningen løftet frem som et sentralt rammeverk for å forstå barnets utvikling ut fra et utviklingspsykologisk perspektiv. Zachrisson (2010) sier at tilknytning har fått mange ulike betydninger i løpet av årene. Han forstår tilknytning ut fra John Bowlby (1969) sin beskrivelse:

Barnets motivasjon for å søke trøst og beskyttelse hos tilknytningsfigurer når det føler seg engstelig eller redd, enten på grunn av separasjon fra tilknytningsfigurene eller ved at noe i barnets umiddelbare miljø gjør barnet engstelig eller redd (Zachrisson, 2010, s. 286).

Bowlby var den første som beskrev tilknytningsteorien. Hans første studie på tilknytning viste at ungdommer som hadde opplevd tilknytningsvansker i relasjon til mor da de var små, hadde regelbrytende (eksternaliserende) atferd som ungdom (Zachrisson, 2010, s. 286). I følge Kvello (2012, s. 121) var Mary Ainsworth tilknytningsfeltets pioner, og hun fortsatte å arbeide videre med tilknytningsteorien til Bowlby. Håkonsen (2014, s. 48) sier at Ainsworth så på sammenhengen med ulikheten i tilknytningen. Hensikten med tilknytningen er at barnet skal kunne søke mor eller far når det har behov for trøst og beskyttelse, som vil hjelpe dem ut av faresituasjoner. Hvilken tilknytning barnet har til sine foreldre danner grunnlaget for hvordan barnet i voksen alder forholder seg til andre mennesker (Håkonsen, 2014, s. 48).

For å finne ut hvilken tilknytningskvalitet barnet har til sine omsorgspersoner har Ainsworth i følge Zachrisson (2010, s. 288-289) utviklet et klassifikasjonssystem i tilknytningsteorien. A) Unngående, B) Trygg, C) Ambivalent. Man finner ut hvilke tilknytningskvaliteter barnet har til sine foreldre gjennom en fremmedsituasjon, der barnet blir separert og gjenforent med tilknytningspersonene sine i en rekke små episoder. Det viste seg at noen barn ikke kunne klassifiseres inn i dette tredelte systemet. Dette var barn som var utsatt for omsorgssvikt,

vanskjøtsel og overgrep. Zachrisson (2010, s. 289) sier at Malin og Solomon (1990) argumenterte for at disse barna hørte til i gruppen D) Desorganisert tilknytning.

Torsteinson (2012, s. 71-72) sier at det som kjennetegner desorganisert tilknytningsmønster er når barnet lever under kronisk stress. Dette stresset kan være over lengre perioder og kan derfor føre til at barnets cortisolnivå stiger, det kan forbli høyt over flere dager. Disse barna kan i følge Torsteinson (2012, s. 71) ha en underliggende emosjonell følelse ovenfor tilknytningspersonene sine som er frykt, samtidig som barnet er avhengig av sine foreldre. Videre sier Torsteinson (2012, s. 72) at det som desorganiserer barn, er foreldrenes motsetningsfylte reaksjoner, som kan føre til at barnet kan bli desorganiserte i strategien. Barn kan synkronisere seg i forhold til foreldrenes dysregulerte affektive tilstand. Videre sier Torsteinson (2012) for at barna ikke skal bli emosjonelt hyperaktivert, har de laget seg en strategi når aktiveringsnivået blir for intenst. Barna vil da dissosiere seg fra de opplevelsene som øker de vonde følelsene. Kvello (2012, s. 120) sier at indre arbeidsmodeller blir utviklet av barnets relasjonserfaringer til sine omsorgsgivere, og dette blir generalisert til barnets forventninger om hvordan relasjoner til andre mennesker vil bli. Indre arbeidsmodeller utvikles i tidlig spedbarnsalder. De indre arbeidsmodellene blir barnets forventninger og forståelse av hvordan andre og man selv inngår i mellommenneskelige relasjoner, som blant annet nærhet, sosialt samspill og intimitet (Kvello, 2012, s. 120).

3.3 Utviklingspsykologisk perspektiv

Håkonsen (2014, s. 29) beskriver at psykologi blir definert som «vitenskapen om atferd og mentale prosesser» Håkonsen (2014, s. 40). sier at det er flere som har forsøkt å forklare utviklingen til et menneske gjennom en enkeltstående teori, men at utviklingen er for kompleks og sammensatt av ulike forhold, slik at en enkel teori ikke vil være utfyllende nok til å forklare alle fenomener. I følge Håkonsen (2014, s. 39) er utviklingen til et menneske en livslang prosess. Den blir påvirket, regulert og styrt av et samspill som består av psykologi, biologi, kulturelle og sosiale faktorer, hvor det er en gjensidig påvirkning. Videre forteller Håkonsen (2014) at selv om utviklingsprosessen er livslang, vil utviklingen i de første leveårene ha en avgjørende betydning for de senere årene.

I følge Nordanger & Braarud (2011) handler barnet sin utvikling om samspill mellom barn og miljø. Skal man se på hva som påvirker hvordan barnets utvikling blir, må man se på transaksjonene mellom forhold før fødselen, forhold ved fødselen, barnets genetiske betingende sårbarhet og styrke, samt eventuelle hemmende- eller utviklingsfremmende stimulering fra miljøet. Blindheim (2012, s. 168) sier at det ikke lenger er spørsmål om at oppvekstvilkår har store negative konsekvenser, men heller mer detaljerte spørsmål som; hvilke symptomer som gir risiko for skjevutvikling, hvilke typer oppvekstvilkår som gir hvilke konsekvenser og hvilke faktorer som er forsterkende eller dempende effekter.

Utviklingen er en gradvis og jevn prosess, som ofte består av ulike stadier eller nivå. Hvert utviklingsstadium har noen kjennetegn som gjør at man kan forstå noe om barnets utviklingsnivå. Fra et trinn til et annet, vil barnet lære nye ferdigheter og egenskaper, slik at det foregående trinnet vil være forskjellig fra det neste trinnet. Alle barn vil gå igjennom den samme rekkefølgen og stadiene i livet, men det er ikke gitt at alle går igjennom alle utviklingsstadiene. Det kan innebære at man kan stanse opp før utviklingsprosessen er ferdig, og det kan variere hvor lang tid et barn bruker på et utviklingsstadium (Håkonsen, 2014, s. 42).

Sensitive perioder i utviklingen sier Håkonsen (2014) er «en periode der barnet er spesielt følsomt for visse typer påvirkninger som er viktige for bestemte psykologiske funksjoner» (Håkonsen, 2014, s. 42). Dette er områder som barn er mer sensitive på i noen perioder blant annet på sosiale, motoriske, tankemessige og følelsesmessige områder. Det som har en kraftig effekt på barnet under de sensitive periodene, er påvirkninger og stimuleringer barnet får fra omgivelsene. Barnet trenger i løpet av de første leveårene å etablere grunnleggende tillit og trygghet til omsorgspersonene sine (Håkonsen, 2014, s. 42-43). I følge Håkonsen (2014, s. 46) er det som skjer på det følelsesmessige og sosiale området den viktigste utviklingen hos barnet. Dette fordi det er her barnet utvikler forståelsen av seg selv som menneske, både som en del av et sosialt fellesskap og som enkeltindivid. Videre forteller Håkonsen (2014) at det er omsorgspersonene, som har det essensielle ansvaret for barnets utvikling. Det følelsesmessige båndet mellom foreldrene og barnet danner grunnlag for at barnet skal klare å utvikle tillit, trygghet og selvoppfatning. Håkonsen (2014, s. 49) sier at barn allerede fra fødselen viser temperament, som vil si hvordan ytre påkjenninger skaper en typisk måte for barnet å reagere

følelsesmessig på. Temperamentet barnet har skaper en type atferd, som er avgjørende for utvikling er hvordan foreldrene møter barnets temperament.

4.0 Forskningsrapporter

For hver forskningsrapport vil jeg presentere problemstilling, metode, utvalg og avslutte med resultater. Jeg vil starte med å presentere Carlson (1998) sin studie «A Prospective Longitudinal Study of Attachment Disorganization/Disorientation». Deretter vil jeg presentere Myhre, Thoresen, & Hjemdal (2015) sin studie «Vold og voldtekt i oppveksten: En nasjonal undersøkelse av 16- og 17-åringer». Avslutningsvis vil Mossige & Stefansen (2016) sin studie «Vold og overgrep mot barn og unge: Omfang og utviklingstrekk 2007-2015» bli presentert.

4.1 Forløp og konsekvenser av desorganisert tilknytning i et langsiktig perspektiv

Carlson (1998, s. 1107 - 1109) sin forskningsrapport skal utforske forløp og konsekvenser av desorganisert tilknytnings ut fra et langsiktig perspektiv. Målet med studien var å utforske om tilknytningsmønster /desorganisert tilknytning skyldes miljømessige faktorer som relasjonserfaringer og omsorgskvalitet eller/og endogene forhold som barnets temperament og mors medisinske historie. Videre var hensikten i følge Carlson (1998, s. 1109) å undersøke atferdsmessige konsekvenser av desorganisert tilknytning fra 24 måneder til 19 år. Hvordan bidragene fra desorganisert tilknytning kan hjelpe til å forutse psykopatologi og dissosiasjon i ungdomsårene, ble belyst i forhold til tiltak på sosio-emosjonell fungering. Det var 157 deltagere i undersøkelsen. 65 kvinner og 92 menn. Kvinnene var fra hentet fra studien «1110 Child Development of children and families» av Engeland & Brunquell (1979). Mødrene var i alderen 12- 43 år da de fødte barnet. Mødrene ble rekruttert i 1975 og barn med sensoriske funksjonshemninger ble ekskludert fra studien (Carlson, 1998, s. 1110).

I studien til Carlson (1998, s. 1122) var desorganisert tilknytning relatert til kvaliteten på mor-barn-relasjonen i 24 måneder og 43 måneder. Det var også relatert til individuelle atferdsproblemer både på barneskolen, ungdomsskolen og videregående skole, samt økt risiko for psykopatologiske diagnoser i en alder av 17 1/2 år. Carlson (1998, s. 1122) sier at resultater viser at desorganisert tilknytning henger sammen med miljømessige faktorer som

kvaliteten på omsorgen som barnet får. Dårlig omsorgskvalitet kan få konsekvenser for relasjonen mellom mor og barn, samt individuell sosio-emosjonell fungering. I Carlson (1998, s. 1122) sin studie var det ingen funn som tydet på at desorganiserte tilknytning hadde sammenheng med endogene faktorer.

4.2 Omfang og konsekvenser av vold og seksuelle overgrep i nære relasjoner

Denne undersøkelsen er gjort av Nasjonalt kunnskapssenter for vold og traumatiske stress (NKVTS) og presenterer hvordan den norske befolkningen opplever vold, trakassering, trygghet, trusler, tap og andre alvorlige hendelser, og hvordan dette henger sammen med helse og livskvalitet (Myhre et. al., 2015, s. 3). Målet med studien var å finne omfanget av vold mot barn og ungdom i nære relasjoner, samt seksuelle overgrep. Myhre et. al. (2015, s.11) beskriver at studien ble gjennomført via telefonintervju som besto av detaljerte og konkrete spørsmål som omhandlet sosiodemografiske forhold, psykisk helse, vold og overgrep. Myhre et.al. (2015, s. 28) tar utgangspunkt i fysisk-, psykologisk- og seksuell vold. Utvalget var 16 - og 17-åringer fra hele landet, hvor en tverrsnittundersøkelse foregikk høsten 2013. I alt var det 1050 gutter og 1012 jenter som deltok i undersøkelsen. Svarprosenten var 58,8% for guttene og 65,1% for jentene (Myhre et.al., 2015, s. 11).

Resultatene viser at til tross for at vold og seksuelle overgrep rammer en betydelig del av barn og unge, er forekomsten lavere enn med andre sammenlignbare studier. Vold og overgrep starter ofte i barndommen. Voldsutsatte barn har også ofte opplevd flere typer overgrep. Jenter er mye mer utsatt for seksuelle overgrep og har større totalbelastning av vold og overgrep enn gutter har. Skam og skyld er særlig forbundet med seksuelle overgrep, men også ved andre former for vold. Psykiske helseplager hos ungdom henger sammen med vold og seksuelle overgrep, spesielt jenters psykiske helse (Myhre et. al., 2015, s.17).

4.3 Utviklingstrekk over tid og konsekvenser av vold og seksuelle overgrep

Denne rapporten vil bli omtalt som UngVold 2015. Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA) gav i 2007 ut rapporten «Vold og overgrep mot barn og unge»

(Mossige & Stefansen, red. 2007), som vil bli omtalt som UngVold 2007. Hensikten med en ny undersøkelse var å belyse utviklingstrekk over tid og få oppdatert informasjon om forekomsten av vold og overgrep mot barn. Rapporten tar utgangspunkt i tre former for vold som det å være vitne til vold, fysisk vold og seksuelle overgrep (Mossige & Stefansen, 2016, s. 3). Hartberg, Løvgren & Mossige (2016 s. 25-30) sier at det er en skolebasert undersøkelse gjort blant 18-19 åringer. Det var 49 forskjellige skoler fra hele landet som deltok. Svarprosenten var 66%, og kjønnsfordelingen var lik i begge studiene, 41% gutter og 59% jenter. Skolen måtte gjennomføre undersøkelsen i tidsperioden februar til mai 2015. Det var spørsmål som gikk ut på helse, sosiale medier, fritidsinteresser, familie forhold, vold og seksuelle overgrep (Hartberg et.al, 2016, s. 27-28).

I følge Mossige og Stefansen (2016, s. 9) viser resultatene at til tross for at de er gått ned de siste årene, opplevde 21% mild, fysisk vold fra foreldrene i oppveksten. Videre belyser studien at 6% hadde opplevd grov vold. Dårlig økonomi, rusproblematikk, familier med innvandrere bakgrunn fra ikke-vestlige land, var familier som hadde høyest risiko for å utsette barna sine for alvorlig vold. Rapporten belyser at 8 % hadde vært vitne til vold mellom foreldrene. Hovedfunn i utviklingstrekk var en reduksjon fra 2007, hvor det var det 25% og i 2015 var det 21% som hadde opplevd mild fysisk vold. Den grove volden har derimot vært stabil. Det kommer også frem i rapporten at det å være vitne til vold på ulike måter har holdt seg stabilt. I 2015 var det 8% og i 2007 var det 7% som hadde opplevd partner vold mot mor (Mossige & Stefansen, 2016, s. 9-11).

5.0 Drøfting

I dette kapitlet vil jeg drøfte problemstillingen min; «Hvordan kan tilknytningskvaliteten bli påvirket av å leve med vold i nære relasjoner, og hvilke konsekvenser kan det få for barnets utvikling?» i lys av forskningen og teorien jeg har presentert over. Jeg vil starte med å se på de ulike risikofaktorene som har kommet frem i min litteraturstudie. Hvordan tilknytningskvaliteten kan bli påvirket ved å leve med vold i nære relasjoner, samt drøfte konsekvensene av desorganisert tilknytning. Videre vil jeg drøfte hvilke konsekvenser vold i nære relasjoner kan ha for barnets utvikling og psykologiske reaksjoner ved vold i nære relasjoner. Avslutningsvis blir oppsummeringen presentert for å besvare oppgavens problemstilling.

5.1 Risikofaktorer i familien

Jeg synes det er viktig å belyse risikofaktorene som finnes i familier hvor barnet blir utsatt for vold. Det vil for det første hjelpe oss som skal jobbe med barn til å bli bevisst på hvilke faktorer man eventuelt skal se etter, og hvilken betydning de ulike faktorene kan ha. For det andre kan det hjelpe oss med eventuelle forebyggende tiltak. Det er en tydelig kobling mellom det å være utsatt for grov vold og levekår. Både Myhre et. al., (2015) og Stefansen & Løvgren (2016, s. 53-54) hevder at risikofaktorene for å bli utsatt for vold øker dersom man har en familie med ikke vestlig bakgrunn, dersom man har sett foreldrene beruset mer enn 10 ganger og dårlig økonomi er gjennomgående elementer. I studien til Carlsen (1998, s. 1110) kommer det frem at 68% var alenemødre, 39% hadde ikke fullført videregående skole, 36% av mødrene var arbeidsledige og 14% var studenter. Det vil si at dersom man har en lav sosioøkonomisk status vil dette være en risikofaktor for at foreldre utøver vold mot sine barn. Det er viktig å bemerke seg at en lav sosioøkonomisk status trenger ikke å bety at barn blir utsatt for vold. I møte med familie og barn må man ikke tenke at disse risikofaktorene betyr at vold forekommer i hjemmet. Det vil da være betydningsfullt å foreta en grundig undersøkelse og kartlegging før man trekker konklusjoner.

En annen risikofaktor ved å leve med vold, er økt sannsynlighet for at barnet har opplevd andre traumatiske hendelser og voldshendelser. 29% av guttene og 45,5% av jentene hadde opplevd flere former for vold (Myhre, et.al., 2016, s. 15-16). Disse miljømessige faktorene sammen med de psykologiske reaksjonene barnet kan få ved å leve med vold, gir en økt risiko og økt sårbarhet for at både barn og voksne kan bli utsatt for vold og overgrep i senere tid. Et barn som er vitne til vold mellom foreldrene, har en økt risiko for å selv bli utsatt for direkte fysisk vold hevder Mossige & Stefansen (2016, s. 10). Det er også en betydelig større risiko for å utvikle desorganisert tilknytningsmønster hos barn som lever med vold, fysisk og psykisk mishandling, utilgjengelighet og forsømmelse (Carlson, 1998, s. 1122).

Desorganisert tilknytning hadde tydelig sammenheng med risikofaktorer i miljøet. Disse kan blant annet innebære mors sivilstatus og omsorgsstil (sensitiv versus ufølsom, påtrengende versus samarbeidsvillig), samt mors generelle risikostatus og spesifikke former for mishandling (Carlson, 1998, s. 1122). Dette kommer ikke frem i Mossige & Stefansen (2016)

og Myhre et. al., (2015) sine rapporter om de har undersøkt risikoforhold som fokuserer på samspill og mor-barn sin relasjonskvalitet. Det kan tenkes at barna i disse rapportene står i fare for å utvikle desorganisert tilknytning også. Det vil være nødvendig å bemerke seg at barn trenger ikke utvikle en desorganisert tilknytning av å leve med vold. Mange barn som lever med vold i nære relasjoner klarer seg også svært bra, det vil da være viktig å tenke på at dette kun er faktorer som kan være en risiko.

5.2 Hvordan kan tilknytningskvaliteten bli påvirket av å leve med vold i nære relasjoner?

Når et barn blir utsatt for vedvarende grov vold av sine foreldre, kan det regnes som en traumatisk hendelse for barna. Når disse traumatiske hendelsene skjer i barndommen, altså i barnets tidlige utvikling, kan det være spesielt farlig, hevder Nordanger & Braarud (2011). En skremmende oppførsel fra foreldrene, om barnet har opplevd andre traumatiske hendelser og/eller om foreldrene har traumatiske erfaringer som de selv ikke har klart å bearbeide, har en sterk sammenheng med barn som utvikler desorganisert tilknytning påpeker Carlson (1998, s. 1108). Som nevnt i kapittel 3 vil foreldrene og miljøet være betydningsfullt for barnets utvikling. De erfaringene som barnet opplever gjennom samspill med sine omsorgspersoner, kan være avgjørende for hvordan barnet utvikler seg. Sosialt samspill, tilknytning, indre arbeidsmodeller og utvikling av selvregulering skjer via kvaliteten på de erfaringene barnet opplever i samspillet, påpeker Nordanger & Braarud (2011). For å bygge en god relasjon, en trygg tilknytning og en positiv utvikling, trenger barnet å bli møtt på en sensitiv måte i forhold til sine sosiale initiativer og utviklingsoppgaver. Når barnet ønsker å trekke omsorgsgivere inn i samspillet, kan barnet vise meningsfulle uttrykk og oppmerksomhet gjennom emosjonelle handlinger.

Tilknytningskvaliteten blir altså påvirket av hvordan miljøet og relasjonen mellom barn og foreldre kommer til uttrykk. Faktorer som påvirker og bidrar til at barnet får en desorganisert tilknytning er blant annet om man er alene med barneoppdragelsen, om mor av ulike grunner har problemer som vil påvirke henne i oppdragelsen, når barnet opplever ufølsom og påtrengende omsorg, samt en rekke former for mishandling i det første leveåret (Carlson, 1998, s. 1118). Alle barn som har en desorganisert tilknytning trenger ikke å ha opplevd overgrep, voldshendelse eller omsorgssvikt. Fravær av handlinger kan være like skadelig som

negative handlinger hevder Nordanger og Braarud (2011). Dersom foreldre ikke klarer å se barnets behov, avviser barnet når det søker trøst, ikke klarer å sette grenser og unngår å gi kjærlighet, vil det være like skadelig dersom foreldre slår sitt barn. Når barnet opplever noe traumatiserende, kan det oppleves både katastrofalt og truende. Dette kan fremkalle følelser som gir et sterkt ubehag, følelsen av hjelpeløshet og frykt. Det er viktig å ta hensyn til hvordan barnet forstår situasjonen, muligheten til å kontrollere faren som oppstår og hvordan barnet opplever å være beskyttet fra trusselen, som avgjør om hendelsen er traumatiserende (Dyb & Steinsland, 2016, s. 46). Som nevnt i kapittel 3, må man med dette tatt i betraktning se på sammenhengen med andre faktorer. En enkelt hendelse trenger ikke oppleves traumatiserende, det kan først bli skadelig når det forblir et vedvarende mønster. Samtidig kan barnet være svært sårbar og oppleve store påkjenninger av en enkelthendelse. Man må også ta i betraktning at dersom barnet har en god og trygg forelder som gjør gode reparasjoner etter hendelsen, eller dersom barnet har andre i sitt nettverk som er trygge voksne, kan dette være en beskyttelsesfaktor som kan forebygge mot en desorganisert tilknytning.

I studien til Carlson (1998, s. 1122-1123) kommer det frem at 1) desorganisert tilknytning har en direkte sammenheng med effektene av omsorgskvaliteten og senere psykopatologi. Malt (2016) beskriver psykopatologi som «den systematiske læren om sykelige fenomener i sjelslivet (psykiske lidelser)». 2) Selv om man tar hensyn til tidlig atferdsproblem og familieforholdets kvalitet, vil en historie med desorganisert tilknytning kunne bidra eller øke et barns risiko for psykopatologi selv med a) unngående eller c) engstelig tilknytningskvalitet. 3) Til tross for at atferdsproblem, desorganisert tilknytningsmønster og problem med grensesetting kan føre til psykopatologi, er det kombinasjonen av disse erfaringene som kan føre til forekomsten av psykopatologi i ungdomsårene. Basert på data fra studien, kan desorganisert tilknytning føre til utvikling av dissosiative symptomer i barndoms- og ungdomsårene. I følge Carlson (1998, s. 1122) er desorientert tilknytning knyttet til miljøfaktorer, hvor det ikke funnet noe bevis for at desorganisert tilknytning hadde sammenheng med endogene faktorer. Disse endogene faktorene vil være mors medisinske historie, graviditeten, komplikasjoner under fødsel, spebarnets temperament eller barnets atferd ved fødsel og ved 3 måneders alder.

Jeg synes det er underlig at endogene faktorer som eksempelvis barnets temperament ved 3 måneders alderen, ikke hadde sammenheng med desorganisert tilknytning. Ingen spedbarn er like, alle spedbarn har hver sin personlighet og temperament. Carlson (1998, s. 1122) hevder også ingen funn med endogene faktorer fra tre måneders alder er bemerkelsesverdig, fordi man bruker atferdsmønsteret til å bedømme desorientering og desorganisert tilknytningsatferd. Som nevnt i teoridelen kommer det frem av Håkonsen (2014, s. 49) at barnet allerede fra fødsel har et temperament, som er med å skape en type atferd og reaksjon hos barnet. Hvordan foreldrene klarer å møte barnets temperament vil være avgjørende for barnets utvikling. Det var ikke før ved 24 måneders alderen at Carlson (1998) fant ut at det var en kobling mellom disse. På den ene siden kan det tenkes at barna som var med i Carlson (1998) sin studie ikke hadde noe markant temperament de første levemånedene. På den andre siden derimot, kan det hende at foreldrene tenkte at barnets atferd og temperament var helt normalt. Sett fra en annen side, kan foreldrene ha møtt barnets behov uansett hvor krevende barnet har vært, foreldrene har på en måte «holdt ut» de tre første månedene.

Det kommer frem at ufølsom og påtrengende atferd fra foreldre medvirker til å desorganisere disse barna. Det å være utsatt for grov vold gir økt sannsynlighet for å utvikle desorganisert tilknytning (Torsteinson, 2012, s. 72). Torsteinson (2012, s. 72) hevder også at de motsetningsfylte reaksjonene fra foreldrene er med på å desorganisere barna, som gjør at barna mangler strategier. Når barnet lever under vedvarende grov vold fra sine foreldre kan det oppleves som en konfliktfylt situasjon for barna. Om voldsutøver i det ene øyeblikket utøver fysisk eller psykisk vold mot barnet og i neste øyeblikk søker tilgivelse fra barnet, kan barnet føle seg hjelpeløs og forvirret. Dette kan også forekomme dersom den voldsutsatte føler avsky, fordi barnet kan bringe frem minner om voldsutøver, eller dersom barnet søker trøst og barnets sårbarhet ikke blir møtt, kan opplevelsen av hjelpeløshet være fremtredende hos barnet. I lys av disse eksemplene er det ikke tilfeldig at barn kan bli desorganisert i strategien. Barn kan også tro at de er grunnen til at foreldrene har en skremmende atferd, og barn kan synkronisere seg i forhold til foreldrenes dysregulerte affektive tilstand. Desorganiserte barn kan altså bli emosjonelt hyperaktivert. Barnet vil selvfølgelig prøve å regulere dette (Torsteinson, 2012, s. 71-72). Barn kan lage seg noen strategier, som vil være å dissosiere seg fra alle vonde hendelser som øker de skremmende følelsene. Dette hevder Torsteinson (2012, s. 72) skjer dersom et barn over lengre tid opplever en sterk emosjonell urolighet, uten at de har noen trygge tilknytningspersoner å søke trygghet og trøst hos.

5.2.1 Konsekvenser av desorganisert tilknytning

Desorganisert tilknytning kan være en ettervirkning av å leve med grov fysisk og psykisk vold fra sine omsorgspersoner. Å belyse hvordan barn blir påvirket av å leve med en desorganisert tilknytning er viktig for meg. Konsekvensene av desorganisert tilknytning kan allerede fra 24 måneders alderen og frem til ungdomsårene, føre med seg sosioemosjonelle vanskeligheter, psykopatologi, vanskeligheter både på barne-, ungdom- og videregående skole (Carlson, 1998, s. 1118). Når et barn ikke har erfart trygghet, grunnleggende tillit, nærhet, sosiale normer og er uten en trygg tilknytning til sine omsorgsgivere, kan det i følge Håkonsen (2014, s. 43) være vanskelig for barnet å opparbeide relasjoner til nye mennesker også. Når det er svikt i relasjonene, vil det kunne føre til en mistilpasset utvikling, som igjen vil få store konsekvenser for barnet. Barnet kan mangle empati, som vil innebære å forstå og å leve seg inn i andre mennesker sine følelser og tanker, vanskeligheter med å forholde seg til seg selv og andre, samt manglende selvtillit. Dette kan utvikle seg til alvorlige personlighetsforstyrrelser (Håkonsen, 2014, s. 43).

Som nevnt i teoridelen kommer det frem av Kvello (2012, s. 120) at barns erfaringer generaliseres til hvordan relasjonen til andre mennesker vil bli. Nordanger & Braarud (2011) hevder at indre arbeidsmodeller etter hvert bli ubevisste og automatiske forventninger til seg selv og andre. Disse bidrar til å forme hvordan individet klarer å mestre sosiale relasjoner med andre mennesker. Et barn som erfarer vold i hverdagen, kan oppleve en følelse av at ingen er glad i dem, eller de kan generalisere at foreldrenes atferd er slik alle mennesker kommer til å være. Gjennom mine erfaringer på et kollektiv, var det å bygge relasjoner til ungdom svært vanskelig. På den ene siden gir dette mening, da mange ungdommer kan ha en indre arbeidsmodell som forteller dem at ingen er til å stole på, som kan være en følelse av at voksne kommer til å svikte dem uansett. Det var ikke slik at alle ungdommene hadde opplevd vold i nære relasjoner, men sett fra et noe større perspektiv, vil trolig det å bli flyttet fra institusjon til institusjon eller fra fosterhjem til fosterhjem, oppleves tillitsvekkende.

5.3 Hvilke konsekvenser kan vold i nære relasjoner få for barnets utvikling?

I Norge i dag er det fortsatt for mange som utsettes for vold i nære relasjoner. 9,6% har opplevd fysisk vold, 6,6% av barna hadde erfart psykologisk vold og 8,5% hadde opplevd omsorgssvikt (Myhre, et. al., 2015, s. 12). Mossige & Stefansen (2016, s. 9) hevder at det var 21% av barna i studien som hadde opplevd fysisk vold. Det er nødvendig for oss som skal arbeide med barn og unge å forstå hva som skjer med disse barna, hvilke ettervirkninger det kan gi, hvordan skal vi klare å se dem, samt hvilke konsekvenser det kan få for barnets utvikling. Det er en fin balansegang, hvor man ikke må verken overvurdere eller undervurdere de ulike indikasjonene på at et barn kan oppleve vold. En ting som er nødvendig å huske på er at barnet tar mer skade av å leve med vold, enn å få spørsmål om vold.

Når et barn opplever vold eller andre traumatiske hendelser, kan det gi sterke reaksjoner hos barnet. Disse reaksjonene kan vare i korte eller lengre perioder. Under slike perioder kan barnet kjenne på at verden er blitt et uforutsigbart, truende og utrygt sted, hvor disse følelsene vil bli svært plagsomme for barnet, hevder Dyb & Stensland (2016, s. 45). Som nevnt i kapittel 3, er det ikke lenger et spørsmål om det blir konsekvenser, men hva, hvordan og hvilke faktorer som kan forsterke eller dempe. En konsekvens av å leve med vold i nære relasjoner er atferdsendringer, reaksjoner som posttraumatisk stresslidelse (PTSD), somatiske reaksjoner som magesmerte, søvnvansker og hodepine. Vedvarer disse reaksjonene kan det påvirke barnets utvikling og helse (Dyb & Stensland, 2016, s. 45). Jeg tenker at det er en selvfølge at et barn som lever med vold, vil få en form for reaksjon. Jeg tror ikke alle barn får alle reaksjoner, og kanskje er de ikke like fremtredende hos alle, men hvert barn vil reagere individuelt og ha forskjellige reaksjoner. De aller fleste vet at «vondt i magen» ofte kan være noe helt annet enn at man spiste noe man ikke tålte. Jeg tror at en slik bevissthet kan hjelpe oss som skal arbeide med barn til å lytte, se og bli mer oppmerksom.

Man kan i følge Braarud & Raundalen (2012, s. 42) kategorisere barns atferdsmessige og emosjonelle problem som eksternalisering og internalisering. Eksternaliserende atferd er atferd som aggressivitet, underkontrollert og antisosial atferd (ulydighet og slåssing). Internaliserende atferd er atferd som engstelighet, overkontrollert eller hemmende (angst, tristhet og tilbaketrekking). Braarud & Raundalen (2012) beskriver videre at barn som bor i

familier hvor det utøves vold, har større risiko for avvikende utvikling og atferd, enn barn som lever med familier uten vold. Dette trenger ikke å bety at alle barn som har opplevd vold og traumer vil få en atferd som er bemerkelsesverdig eller avvikende. Barn er som nevnt over, egne individer med eget temperament og atferd som må ses i samspill med miljøet. Jeg synes det har vært en skremmende utvikling de siste årene. Dersom et barn har en atferd som ikke passer inn i det samfunnet har satt som «normalt», føler jeg at mange er på jakt etter et fasitsvar for å finne en begrunnelse til at barna er som de er. For å sette det på spissen, vil et barn med en utagerende atferd, få diagnosen ADHD. Er man unik, smart og er flink og har stor interesse for en spesifikk hobby, kan man bli definert som rar eller klassifisert som en person med autisme. Det er så klart ikke så enkelt, egentlig mye mer komplisert, men jeg synes dette er et godt eksempel som kan bidra til å belyse poenget mitt. Jeg synes det er viktig å se på mulighetene disse barna har, og ikke kun begrensningene. Jeg undres over hva som ville skjedd, dersom det å være «unormal» ble like kult og trendy, som det å være lik alle andre, er trendy i dag.

Som nevnt tidligere hadde Bowlby funnet ut at det var en sammenheng mellom utrygg tilknytning og regelbrytende (eksternaliserende) atferd når de ble ungdommer. Det samme kommer det frem i Carlson (1998, s. 1107) sin studie, hvor desorganisert tilknytning hadde en sammenheng med dissosiasjon i ungdomsårene og atferdsproblem, både på barne- og ungdomsskole, samt videregående skole. Blindheim (2012, s. 182-183) hevder at dissosiasjon skjer når man har opplevd noe traumatisk, slik at konsekvensene av traumene og hendelsene blir vanskelig å ta innover seg. Det vil si at hendelsen overstiger individets integreringskapasitet. Hvordan man opplever hendelsen vil i følge Blindheim (2012) variere fra person til person, men barn i utvikling er mer sårbare for traumatiske hendelser, ettersom barnet er i utviklingsfasen både emosjonelt, sosialt, kognitivt og personlighetsmessig. Derfor er deres integreringskapasitet mye svakere enn hos voksne mennesker. Blindheim (2012, s. 183) sier man da kan få en dissociativ struktur i personligheten, hvor personen blir fragmentert eller delt. Hendelsen kan oppleves uvirkelig, hvor man bare husker litt av hendelsen, eller man kan klare å skyve det helt unna bevisstheten i en periode.

Sårbarheten synes å være størst i alderen 12-14 år. Ungdomsårene kan være fylt av uro og ustabilitet. Det er i denne perioden man bytter skole (Lien, 2016, s. 126). Som nevnt over,

kommer det også frem i studiene at dette kan være den sårbare tiden. Myhre et.al., (2015, s. 16) beskriver at det å være utsatt for alvorlig vold før fylte 15 år, hadde en sammenheng med alkoholbruk, både når det gjaldt hvor ofte ungdommen hadde vært beruset, samt hvor ofte de drakk. Gjennom mine møter med ungdom på et kollektiv, startet mange med alkohol tidlig i livet. Dette utviklet seg og mange begynte tidlig med narkotiske stoffer for å dempe vonde følelser eller for å rømme fra virkeligheten, som de selv beskrev det. Det trenger ikke å bety at disse barna å ha hatt en forferdelig oppvekst med vold og omsorgssvikt, men det kan godt tenkes at det er tilfelle. Det kan hende ungdommene har dissosiert seg fra hendelser de har opplevd og at disse følelsene omkring hendelsene dukker opp igjen i ungdomsårene. Trolig kan rusen bli deres måte å takle følelsene sine på.

I følge Myhre et. al., (2015, s. 12) hadde 1,7% av barna i studien opplevd alvorlig fysisk vold. Av de 1,7 % var det 4 av 5 som hadde opplevd dette flere ganger og 94,4 % hadde opplevd mild fysisk vold i tillegg. 1,7% virker kanskje ikke mye i omfang, men for hvert barn som lever i dette, kan det gjøre store skader, oppleves ekstremt skremmende og få enorme konsekvenser. Jeg mener at målet for alle som skal arbeide med barn, må være å bidra til at minst et barn får det bedre og den hjelpen de fortjener. Det kommer også frem at disse barna opplever andre store påkjenninger. 29% av guttene og 45,5% av jentene hadde blitt utsatt for flere typer vold, hvor det også var en større sammenheng mellom å ha vært utsatt for vold og opplevd seksuelle overgrep, om man var jente (Myhre, et. al., 2015, s. 16). Mange av jentene jeg møtte i arbeidet på kollektivet, hadde vært utsatt for eller kommet i situasjoner hvor de var i stor fare for å bli utsatt for en form for seksuell vold, krenkelser eller andre voldshendelser. Mange av guttene hadde opplevd grove voldshendelser gjennom rusmiljøet, tross for at de ikke likte å innrømme det, var det noen episoder hvor de hadde fryktet for eget livet. Tre av ti gutter hadde i studien til Myhre et. al., (2015, s. 14) opplevd alvorlig fysisk vold fra andre enn sine foreldre, og mange hadde opplevd gjentakende voldsepisoder.

I dagens samfunn er det en stor debatt rundt «generasjon prestasjon», hvor man skal være «perfekt» og «best» på absolutt alt man gjør. Når man går igjennom puberteten med alle hormoner og bekymringer det fører med seg, samtidig som man er i utskiftning av skole, nettverk, interesser og aktiviteter, vil det være mange utfordringer som skjer på en og samme tid. Man skal finne ut hvem man er, hva man står for og prestere best mulig. En forhistorie

med å ha blitt utsatt for grov vold i hjemmet kombinert med de «vanlige» problemene som oppstår i ungdomsårene, kan på ene siden gjøre det vanskelig for barnet å utvikle sitt potensiale. På den andre siden kan det også tenkes at samfunnet er med på å gjøre det vanskeligere for utsatte barn. Sosiale media er med på å skape kroppspress, hva som forventes, samt høyere utdanning står i dagens samfunn svært sentralt. Det er klart at dersom man allerede sliter på ungdomsskolen, vil det bli vanskelig å motivere seg til videre utdanning. Det kan føre med seg dårlige karakterer, skulking og eventuelt manglende skolebevis. I følge Lien (2016, s. 126) er det da lettere å bli rekruttert inn i det kriminelle miljøet og mange av dem som er gjengmedlemmer i et kriminelt miljø har ofte som barn opplevd store mengder vold i barndommen. Jeg tenker at samfunnet som helhet har en viktig oppgave med forebygging, tidlig instans til familier og flere alternativer enn praksisarbeid for barn og unge, som nødvendigvis ikke er fullt så skoleflinke.

5.3.1 Den psykiske helsen: Psykologiske reaksjoner som følge av vold

Thoresen & Myhre (2016, s. 158) hevder at psykiske helseproblem hos barn som har opplevd vold, ofte øker med tiden og kan først vise seg i voksen alder. Dette vil være fordi enkelte konsekvenser trenger en modningsprosess for å komme til uttrykk, som blant annet seksualitet. Kognitive ferdigheter utvikles med årene og dermed kan forståelsen og opplevelsen av vold og overgrep endre seg. Som nevnt tidligere i kapittel 3, ser man på hvordan utviklingsmessige utfordringer blir løst, påvirkes av hvordan barnet reagerer på vold, som igjen kan øke sårbarheten for å få helseplager senere. Genetiske forhold, flere belastningsfaktorer i familien, fysiologiske og kognitive modningsprosesser kan være med på å gi en forståelse om hvorfor noen barn opplever en positiv utvikling, mens andre barn kan ha en negativ utvikling (Thoresen & Myhre, 2016, s. 158).

En av de psykologiske reaksjonene et barn som har opplevd vold og overgrep kan få er i følge Myhre et.al., (2015, s.81-83) en opplevelse av å føle seg utrygg i hverdagen, både på arbeid, skole, nærmiljøet og fritidsaktiviteter. Det kan tenkes at de har tatt med seg den utryggheten som opplevdes i hjemmet ut i andre arenaer, og at barn er redd for at lignende hendelser skal forekomme andre steder. En vesentlig psykologisk reaksjon etter å ha opplevd vold er følelsen av skam og skyldfølelse. Myhre et.al., (2015, s.84) sier at skam og skyld ble sterkere dess

flere voldshendelser ungdom opplever. Hadde ungdom opplevd minst en voldshendelse hadde 51% prøvd å skjule det, og dersom ungdom hadde opplevd flere alvorlige voldshendelser, hadde så mange som 82% prøvd å skjule det. Det er bekymringsverdig at så mange barn og unge opplever skam -og skyldfølelse når andre påfører dem disse handlingene. Mange barn kan kjenne på at det er deres feil at foreldrene krangler, og dersom de bare oppført seg litt bedre så hadde ikke forelderen slått. Når man gjør et slikt tema dagsaktuelt, så håper jeg at det kan føre til informasjon både for voksne og barn. Vi voksne må arbeide mot å redusere skam- og skyldfølelse hos barna og jobbe med forebyggende arbeid. Barn må få vite at det er nulltoleranse for vold og overgrep, og at det er ikke barnets skyld.

Som nevnt tidlig kommer det frem at en historie med desorganisert tilknytning kan bidra til eller øke risikoen for at et barn får psykopatologi selv med unngående eller engstelig tilknytning. Dette kommer også frem i Myhre et. al, (2015, s. 86) sin studie, hvor det er en sterk forbindelse mellom å ha opplevd vold og psykiske helseproblemer, som blant annet posttraumatiske reaksjoner, angst og depresjon. Skam og skyldfølelse er signifikant assosiert med psykiske helseplager, og en reduksjon av skam og skyldfølelse vil også redusere de psykiske helseproblemene betraktelig (Myhre, et. al., 2015, s. 86). Når man ser på alle de ulike psykologiske reaksjonene som kan oppstå, synes jeg det er bekymringsverdig at barn som har opplevd vold har stor sannsynlighet for å utvikle desorganisert tilknytning, som igjen får store konsekvenser for barnets utvikling. Det andre som jeg opplever urovekkende er at det er en så sterk sammenheng mellom skam, skyldfølelse og psykiske plager i senere tid, og at konsekvensene ikke nødvendigvis kommer til uttrykk før i ungdomsårene eller i voksen alder. Når det fortsatt er over 80 % av dagens ungdom som fortsatt skjuler hva de har opplevd og det er en så sterk forbindelse mellom skam- og skyldfølelse og psykiske helseproblemer, kan det bety at dersom vi får redusert disse følelsene, kan en trolig unngå at så mange barn og unge må slite med psykiske plager.

6.0 Oppsummering

I oppgaven ser man at det finnes mange barn og unge som blir utsatt for vold i nære relasjoner. Fysisk og psykisk vold, forsømmelse, fravær av stimuli og omsorgssvikt får konsekvenser for tilknytningskvaliteten. Desorganisert tilknytning blir da et resultat av forskjellige faktorer, og bringer med seg mange ettervirkninger, som både får konsekvenser

for barnets utvikling, atferd og selvoppfatning. Det kan få store konsekvenser for barnet sin utvikling dersom man blir utsatt for vedvarende grov vold, både i forhold til den somatiske og psykiske helsen, atferd, hvordan barnet ser på seg selv og hvordan dette henger sammen i et komplekst system. Jeg tenker i alle fall at det viktigste for oss som skal arbeide med barn og unge er å være genuint interessert i hvert enkelt individ, ha en individuell tilnærming til den enkelte, samt ha et åpent sinn. Det vil aldri være et fasitsvar på hva som er riktig og uansett hva et menneske har gjennomgått, vil man som menneske reagere ulikt. Man må tørre å være nysgjerrig, se historien bak og være villig til å spørre og lytte. Hvordan skal vi som skal arbeide med barn klare å forstå hva som foregår inni dem, dersom vi er redd for hva vi får til svar?

7.0 Referanseliste

Aamlid, K. (1993). *Tilknytningsteori : John Bowlbys tilknytningsteori*. Oslo: Barnevernsakademiet.

A, Blindheim. (2012). Ettervirkninger av traumatiserende hendelser i barndom og oppvekst. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 89(3), 168-195. Hentet fra:
https://www.idunn.no/tnb/2012/03/ettervirkninger_av_traumatiserende_hendelser_i_barndom_og_o

Backe-Hansen, E. (2009, 01.09). *Barn*. Hentet fra:
<https://www.etikkom.no/fbib/temaer/forskning-pa-bestemte-grupper/barn/>

Braarud, H. C., & M. Raundalen (2012). *Familievold og barns utvikling: Kunnskap fra forskning og praksis*. Heltne, U. & Steinsvåg, P. Ø. (red.). (2012). *Barn som lever med vold i familien: Grunnlag for beskyttelse og hjelp*. Oslo: Universitetsforlaget

Bufdir (2017, 24.02). *Gjennomføring og frafall i skole*. Hentet fra:
https://www.bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Oppvekst/Barnehage_og_skole/Gjennomforing_og_frafall_i_skolen/

Carlson, E. A. (1998). *A Prospective Longitudinal Study of Attachment Disorganization/Disorientation* (Child Development Volume 69, Nr. 4). Hentet fra:
<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1467-8624.1998.tb06163.x/full>

Dalland, O. (2015). *Metode og oppgaveskriving*. Oslo: Gyldendal akademisk.

Dalland, O. & Trygstad, H. (2015). *Kilder og kildekritikk*. Dalland, O. (2015). *Metode og oppgaveskriving*. Oslo: Gyldendal akademisk.

Dyb, G. & Stensland S., Ø. (2016) *Helseplager som følge av traumatiske hendelser og utvikling av posttraumatiske stressreaksjoner*. Øverlien, C., Hauge, M-I., & Schulz, J-H. (red.) (2016). *Barn. Vold og traumer: møter med unge i utsatte livssituasjoner*. Oslo: Universitetsforlaget

Hartberg, S., Løvgren, M, & Mossige, S. (2015) Datagrunnlag. S, Mossige & Stefansen, K. (red.) (2016). *Vold og overgrep mot barn og unge: Omfang og utviklingstrekk 2007-2015* (NOVA rapport 5/2016). Hentet fra:
<http://www.hioa.no/Om-HiOA/Senter-for-velferds-og-arbeidslivsforskning/NOVA/Publikasjoner/Rapporter/2016/Vold-og-overgrep-mot-barn-og-unge>

Heltne. U. & Steinsvåg, P. Ø. (2012). *Begrepsavklaring og oversikt*. Heltne, U. & Steinsvåg, P. Ø. (red.). (2012). *Barn som lever med vold i familien: Grunnlag for beskyttelse og hjelp*. Oslo: Universitetsforlaget

Holt, T. & Hafstad, G. S. (2016). *Barn og traumer: Et utviklingspsykologisk perspektiv*. Øverlien, C., Hauge, M-I., & Schulz, J-H. (red.) (2016). *Barn. Vold og traumer: møter med unge i utsatte livssituasjoner*. Oslo: Universitetsforlaget

Håkonsen, K. M. (2014). *Psykologi og psykiske lidelser*. Oslo: Gyldendal

Lien, I-L. (2016). *Ungdoms vei inn i gjenger og narkotikaomsetning*. Øverlien, C., Hauge, M-I., & Schulz, J-H. (red.) (2016). *Barn. Vold og traumer: møter med unge i utsatte livssituasjoner*. Oslo: Universitetsforlaget

- Løvgren, M., & Stefansen, K. (2016). Fysisk og psykisk partnervold mot mor og far. Mossige, S. & Stefansen, K. (red). (2016). *Vold og overgrep mot barn og unge: Omfang og utviklingstrekk 2007-2015* (NOVA rapport 5/2016). Hentet fra:
<http://www.hioa.no/Om-HiOA/Senter-for-velferds-og-arbeidslivsforskning/NOVA/Publikasjoner/Rapporter/2016/Vold-og-overgrep-mot-barn-og-unge>
- Malt, U. (2016). Psykopatologi. *Store medisinske leksikon*. Hentet fra:
<https://sml.snl.no/psykopatologi>
- Meld. St. 15 (2012-1013). (2013). *Forebygging og bekjempelse av vold i nære relasjoner. Det handler om å leve*. Hentet fra:
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld-st-15-20122013/id716442/>
- Mossige, S. & Stefansen, K. (red). (2016). *Vold og overgrep mot barn og unge: Omfang og utviklingstrekk 2007-2015* (NOVA rapport 5/2016). Hentet fra:
<http://www.hioa.no/Om-HiOA/Senter-for-velferds-og-arbeidslivsforskning/NOVA/Publikasjoner/Rapporter/2016/Vold-og-overgrep-mot-barn-og-unge>
- Myhre, M. C., Thoresen, S., & Hjemdal, O. K. (2015). *Vold og voldtekt i oppveksten: En nasjonal intervjuundersøkelse av 16- og 17-åringer*. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. (Rapport 1/2015). Hentet fra:
<https://www.nkvts.no/rapport/vold-og-voldtekt-i-oppveksten-en-nasjonal-intervjuundersokelse-av-16-og-17-aringer/>
- Nordanger, D. Ø., & Braarud, H. C. (2011). *Kompleks traumatisering hos barn: En utviklingspsykologisk forståelse*. (vol. 48. Nr. 10). Hentet fra:
http://www.psykologtidsskriftet.no/?seks_id=154970&a=2

Statistisk sentralbyrå, (2016, 02.06). Gjennomstrømning i videregående opplæring, 2010-2015. Hentet fra: <https://www.ssb.no/utdanning/statistikker/vgogjen/aar/2016-06-02>

Stefansen, K., & Løvgren, M. (2016). *Fysisk vold fra foreldre*. Mossige, S. & Stefansen, K. (red.). (2016). *Vold og overgrep mot barn og unge: Omfang og utviklingstrekk 2007-2015* (NOVA rapport 5/2016). Hentet fra: <http://www.hioa.no/Om-HiOA/Senter-for-velferds-og-arbeidslivsforskning/NOVA/Publikasjoner/Rapporter/2016/Vold-og-overgrep-mot-barn-og-unge>

Otterlei, S. S., Engen, R.V., Akerbæk, E., & Løset, O. (2016, 22.11). Dette vet vi om operasjon «Darke Room». hentet fra: <https://www.nrk.no/hordaland/dette-vet-vi-om-operasjon-dark-room-1.13237865>

Thoresen, S & Myhre, M-C (2016) *Tiden leger ikke alle sår. Vold og traumer i et livsløpsperspektiv*. Øverlien, C., Hauge, M-I., & Schulz, J-H. (red.) (2016). *Barn. Vold og traumer: møter med unge i utsatte livssituasjoner*. Oslo: Universitetsforlaget

Torsteinson, S. (2012). *Små barn utsatt for familievold. Fokus på diagnoser, psykologi og tilknytningspsykologi*. Heltne, U. & Steinsvåg, P. Ø. (red.). (2012). *Barn som lever med vold i familien: Grunnlag for beskyttelse og hjelp*. Oslo: Universitetsforlaget

WHO. (2002). *World report of violence and health*. Geneva: World Health Organization. Hentet fra: http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/42512/1/9241545623_eng.pdf

Zachrisson, H.D. (2010). *Tilknytning og psykisk helse hos spe- og småbarn*. Moe, V., Slinning, K. & Hansen, M. B. (red.) (2010). *Håndbok i spe- og småbarns psykiske helse*. Oslo: Gyldendal

Ø, Kvello. (2012) Tidlig barneverninsats med utgangpunkt i tilknytningsforskning

Tidsskriftet Norges Barnevern, 89 (2), 116-134. Hentet fra:

https://www.idunn.no/tnb/2012/03/tidlig_barneverninsats_med_utgangspunkt_i_tilkn_ytningsfors